

Bij de foto: Na de afronding van de biografie van Kees Veenhof worden op het ADC plannen gemaakt voor een biografie van Jaap Kamphuis (1921-2011), hier op de foto als praetor van het vrijgemaakt-gereformeerde studentencorps EQ.I. (1945). Lees verder op p. 3.

nr. 44, juli 2016

IN DIT NUMMER:

Biografie Jaap Kamphuis

Vijftig jaar Open Brief

Kerken en de Indonesische oorlog

...adc **etera**

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKV) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...adccetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC
(GKV) en de
Archiefcommissie
(NGK)
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
E-mail
info@adckampen.nl
Website
www.adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle
Foto omslag: jonge
Jaap Kamphuis,
collectie ADC

Ten geleide

Nadat Nederland in 1945 was bevrijd, stortte het zich vrijwel meteen in een nieuwe oorlog in Indonesië. Op 17 augustus 1945, twee dagen na de Japanse capitulatie die het einde van de Tweede Wereldoorlog betekende, verklaarden de Indonesiërs zich onafhankelijk. Nederland aanvaardde dit niet en was vanaf maart 1946 militair aanwezig in Indonesië om het Nederlandse gezag te herstellen. Daartoe werden onder meer twee politionele acties uitgevoerd, in 1947 en in 1948/49. Deze eufemistische omschrijving wekt de indruk van beheerst gebruik van geweld. Slechts tweemaal werd er actie gepleegd en dat was dan ook nog eens geen militaire maar een politionele actie, gericht op ordehandhaving. Inmiddels weten we meer en spreken we over de gehele periode 1945-1949 van een oorlog, zij het dat die net als in andere oorlogen soms met meer en dan weer met minder intensiteit werd gevoerd. En het bittere is niet alleen dat de oorlog werd verloren en het beoogde doel – herstel van het Nederlandse gezag – nooit werd bereikt, maar dat we achteraf moeten erkennen dat we eenvoudigweg voor de verkeerde zaak hebben gevochten. Hoe men ook over de onafhankelijkheidsverklaring moge denken, door de wil om het

Nederlandse gezag te herstellen kwam Nederland aan de verkeerde kant van de geschiedenis te staan, zoals minister van Buitenlandse Zaken Ben Bot het op 15 augustus 2005 verwoordde. Het is voor Nederland een moeilijk en ook traumatisch proces om in het reine te komen met dit verleden. Maar hoe is dat voor de kerken, die zendelingen/missionarissen en (leger-) predikanten/aalmoezeniers in Indonesië hadden en vele leden onder de wapenen. Wat de vrijgemaakte kerken betreft is de indruk dat men hier en in Indonesië tegen de onafhankelijkheidsverklaring koos en de Indonesiërs in de eerste plaats zag als rebellen. Of lag het genuanceerder, waren er misschien zelfs voor- en tegenstanders? Ik weet het niet, ik weet alleen van oudere kerkleden die een wrange bijmaak hadden als ze dachten aan een oorlog die zij voerden voor een Nederland dat daar na 1949 eigenlijk maar liever niet meer over sprak. De geschiedenis spreekt en vraagt om een reactie, ook van de kerken. Kom daarom dit najaar naar de verderop in dit nummer aangekondigde conferentie. ¶

Op het ADC wordt momenteel hard gewerkt aan een plan om, nu de biografie van Kees Veenhof in het najaar van 2015 is afgerond, ook diens tegenspeler in het kerkelijke conflict in de jaren zestig, de hoogleraar Jaap Kamphuis, te biograferen. Enkele jaren geleden verwierf het ADC zijn archief.

Plan biografie J. Kamphuis

Dit plan is niet alleen wetenschappelijk interessant – zowel Veenhof als Kamphuis kwamen uit een bevindelijke omgeving, werden beiden sterk beïnvloed door A. Janse en K. Schilder en gingen beiden met de Vrijmaking mee, maar kwamen uiteindelijk in de jaren zestig van de vorige eeuw toch lijnrecht tegenover elkaar te staan: hoe kwam dat? – maar ook kerkelijk waardevol, omdat tevens het wel en wee in het leven van een vooraanstaande 'binnenverbandse' vrijgemaakte grondig in kaart wordt gebracht en geanalyseerd. Kamphuis was van eenvoudige komaf en groeide op in een tuinders/bloemisten-gezin in Nieuw-Loosdrecht bij Hilversum. Zijn ouders spaarden kosten noch moeiten voor zijn gymnasiumopleiding. Midden in de Tweede Wereldoorlog ging hij daarna in 1942 theologie studeren in Kampen, waar de door hem bewonderde K. Schilder dogmatiek doceerde. Zijn kennismaking met het normale studentenleven was maar kort. De Theologische Hogeschool functioneerde begin 1943 nauwelijks meer als opleidingsinstituut omdat de studenten uit angst voor

razzia's wegbleven van de colleges. Kamphuis dook onder in Winterswijk om te ontkomen aan de *Arbeitseinsatz*. Daar leerde hij zijn latere vrouw kennen, Gezien Gijsbers. Zijn studietijd had door de oorlogsomstandigheden dus een sterk autodidactisch karakter, al moest hij uiteraard wel zijn tentamens en examens afleggen. Na de Vrijmaking en de bevrijding was hij een van de eerste praetoren van het vrijgemaakte studentencorps FQI. Kort voor de afronding van zijn studie had hij een fikse aanvaring met Schilder over de toelating van de christelijk-gereformeerde student L. Floor tot dat corps. Kamphuis was daar tegen en bleek geen kritiekloos schilderiaan, zoals ook later nog wel zou blijken. Begin 1948 werd Kamphuis predikant. In drie kerkelijke gemeenten (Ferwerd-Hallum, Bunschoten-Spakenburg en Rotterdam-Delfshaven) ontwikkelde hij zich tot een landelijk bekend en invloedrijk predikant, niet in de laatste plaats omdat hij een hoofdrol speelde in de crisis in de redactie van het vrijgemaakte weekblad *De Reformatie*. Hij vond dat dit tijdschrift niet werkelijk leiding meer gaf aan het vrijgemaakt-

gereformeerde leven. Hij zag de vrijgemaakt-gereformeerde kerken als ware kerken, die in het isolement van een vrijgemaakte zuil middels een belijnde koers hun geestelijke kracht moesten ontwikkelen, antithetisch ten opzichte van de buitenwereld en dan met name naar de synodaal-gereformeerde kerken toe.

Na het overlijden van prof. P. Deddens werd Kamphuis in 1958 door de generale synode van Bunschoten-Spakenburg benoemd tot diens opvolger. De Kamper senaat voelde zich overvallen door deze benoeming en was er in meerderheid niet blij mee. Het waren in het begin daardoor moeilijke jaren voor Kamphuis maar in de loop van de jaren zestig verwierf hij een meerderheid binnen de senaat en het curatorium, met name na de veroordeling van de leer van ds. B. Telder over de zielslaap door de Particuliere Synode van het Zuiden (1963) en de veroordeling van ds. A. van der Ziel van Groningen-Zuid door de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven (1964). Hij verdedigde beide oordelen stellig. Toen na de Open Brief (1966) over de kwestie in Groningen de vrijgemaakte kerken geleidelijk aan scheurden, werd Kamphuis de onbetwiste voorman van dat deel dat binnen het kerkverband bleef. In 1978 werd hij benoemd tot hoogleraar dogmatiek als opvolger van L. Doekes. Kamphuis rondde zijn theologische studies niet af met een doctoraal en doctoraat, omdat hij zich telkens geroepen voelde de kerkelijke en academische uitdagingen in zijn loopbaan aan te gaan. In 1987 ging hij met emeritaat. Mede vanwege het feit dat zijn zoon Barend hem opvolgde als dogmaticus heeft hij

zich daarna niet meer in het openbaar met dat vak bemoeid. Wel schreef hij enkele publicaties over de lofzang. Hij stierf in 2011, een week voor zijn 90ste verjaardag.

In de biografie zullen met name systematisch-theologische lijnen worden getrokken, maar ook wordt ingegaan op de positie van Kamphuis binnen de Theologische Hogeschool en breder binnen de vrijgemaakte minizuil. Daarbij wordt uitdrukkelijk aandacht gegeven aan zijn literaire interesses en hoe deze zich verhiielden tot zijn theologische werk. Ook worden zijn kerkrechtelijke adviezen geanalyseerd. Verder wordt naar de invloed van zijn vriendschappen gekeken. Ook wordt de rol van zijn echtgenote nader beschouwd, die haar man door dik en dun steunde, ook op administratief-secretarieel gebied.

Ab van Langevelde hoopt de biografie te schrijven. De familie Kamphuis heeft hem inmiddels toestemming verleend om het archief-J. Kamphuis te raadplegen. We zijn bijzonder blij dat het Universitair Ontwikkelingsfonds te Kampen een subsidie voor dit project heeft toegekend van € 8.000. Intussen zijn ook andere fondsen benaderd voor een financiële bijdrage. De start van het project is gepland op 1 januari 2017. Het zal naar verwachting vier jaar in beslag nemen.

U kunt dit project steunen met een donatie op IBAN NL15 INGB 0007 7356 94 ten name van Stichting Ondersteuning ADC onder vermelding van "Biografie J. Kamphuis/Uw naam en adres". In totaal is er op dit moment nog €48.000 nodig. Stort u €100 of meer, dan krijgt u de biografie te zijner tijd gratis toegezonden.¶

Nieuws vanuit de Archiefcommissie NGK

- Samenstelling Archiefcommissie

Ds. Jan Bouma heeft afscheid genomen als commissielid; in zijn plaats werd ds. Johan Schaeffer te Nunspeet eind 2015 benoemd door de Landelijke Vergadering.

- Uiterwaard ... uiteraard

In het waterbeheer van de waterschappen speelt de 'uiterwaard' een rol. Bij een te hoge waterstand kan die overtollig rivierwater opvangen. Het aloude motief was: 'de ingelanden houden droge voeten'. Voor kerkelijk archiefbeheer gaat de vergelijking met deze 'uiterwaard' op. Als men om wat voor reden dan ook niet bij een lokale of regionale archiefdienst terecht kan, is opname in het Landelijk Archief NGK op het ADC een goede optie. Daar wordt goed gezorgd voor het archiefmateriaal, bovendien is het daar uitstekend toegankelijk. Het kost wel iets, maar daarvoor is binnen de begroting vast wel een post te vinden. Bij digitale archiefbescheiden komen wat meer aandachtspunten naar voren. Dat noodzaakt tot een ietwat andere zorg, juist met het oog op een toekomstig archiefbeheer. De vraag naar de beschikbare financiële middelen is ook hier belangrijk want met het alleen opslaan van digitale archiefbescheiden is het nog lang niet af. Het gaat om niet minder dan het geheugen van de organisatie. Voor autorisatie en mogelijkheid tot raadpleging moet

worden voldaan aan specifieke vereisten. Daar hangt een prijskaartje aan. En dat is naar verhouding meer dan de kosten van opslag alleen. Ook onze NG-kerken dienen zich daarvan bewust te zijn. Daarbij gaat het niet zozeer om de kosten van een pc of laptop voor de scriba of allerlei digitale hulpmiddelen. Maar juist de kosten van een programma dat een goede toegankelijkheid waarborgt van de digitale documenten zal een belangrijk aandachtspunt moeten worden. Inmiddels zijn er twee informatiedagen over digitale archivering geweest, in 2014 en 2015. Daar kregen archiefbeheerders van kerkelijke archieven verscheidene zaken te horen en te zien. Het zal een vervolg krijgen. Graag sluiten we aan bij wat de bekende oud-politicus Arie Slob (ChristenUnie), thans directeur van het Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle, onlangs benadrukte: "het belang van goed informatiebeheer te agenderen, ervoor te zorgen dat er structureel aandacht voor is, en dat er financiën beschikbaar zijn". Als politicus wist hij ook dat het noodzakelijk is om in Nederland droge voeten te houden. Nu attendeert hij als praktijkman in de sector van het bewaren van het cultuurhistorisch erfgoed op de noodzaak van een financiële buffer voor het al dan niet digitaal archiefbeheer, een financiële uiterwaard!

Voorlopig

In de AD Chartasreeks is onlangs een boekje verschenen van Gerard Dekker

over het blad Voorlopig. Dit blad was in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw een forum voor progressieve gereformeerden. Het lijkt alsof die niet meer bestaan en daarom is het goed aandacht te besteden aan deze uitloper van de gereformeerde traditie. Deze traditie bestaat niet uit een rechte lijn, en ook niet uit een doorgaande lijn. Tradities worden steeds opnieuw gevormd, hervormd en doorbroken. Voorlopig trachtte een nieuwe vorm te geven aan wat gereformeerd was. Dit boekje, Voorlopers van de revolutie – voor donateurs met korting verkrijgbaar op het ADC – is een pendant van het recent bij uitgeverij Kok verschenen boek van Dekker Zie hoe alles hier verandert, waarin hij nagaat hoe de orthodox-gereformeerde kerken zich op dit moment ontwikkelen.

Vijftig jaar Open Brief

Op 31 oktober 1966 verscheen de Open Brief die een belangrijke rol zou spelen in de scheuring die zich in de daarop volgende jaren voltrok in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Die gebeurtenis is dit najaar vijftig jaar geleden en naar aanleiding daarvan belegt het ADC in samenwerking met het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de VU een symposium over deze brief en haar historische context. Dit symposium wordt gehouden op vrijdag 28 oktober 2016 in Kampen, met als doel tot nadere

kennis en bezinning te komen inzake wat zich in de jaren zestig in deze kerken heeft afgespeeld, en hoe we daar vandaag mee om zouden kunnen gaan. Historici en theologen uit vrijgemaakt-gereformeerde en Nederlands-gereformeerde kring, zoals James Kennedy, Ab van Langevelde, Geert van Dijk, Johan Schaeffer, Daniël Timmerman en George Harinck zullen er het woord voeren. Een uitnodiging komt te zijner tijd in uw bus of mailbox.

De kerken en de Indonesische oorlog

Tussen 1945 en 1949 was Nederland in oorlog met Indonesië. In samenwerking met het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde te Leiden, het Katholiek Documentatiecentrum te Nijmegen en het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de Vrije Universiteit te Amsterdam wordt op 16 november 2016 aan de VU een symposium belegd over de houding van zendelingen, missionarissen, legerpredikanten en aalmoezeniers, en kerkelijke vergaderingen in deze oorlog. De kerken hadden een langdurige betrokkenheid bij Indonesië en vormden een kennisreservoir inzake dit land. Het ADC huisvest betreffende deze periode onder meer (een deel van) de archieven van de gereformeerd-vrijgemaakte kerk van Djakarta, van de clas-

sis Batavia en een collectie N. Padding. Begin 1990 heeft Padding in samenwerking met *het Nederlands Dagblad* een oproep in die krant gedaan om informatie en herinneringen te verkrijgen over gereformeerd-vrijgemaakten die tussen 1945 en 1949 als burger of militair in Indië verbleven en over het vrijgemaakte kerkelijke leven in Nederlands-Indië. Het was een 'uitzonderlijke periode met veel bijzondere ervaringen', aldus Padding. In 1947 werd te Batavia (toen soms al Djakarta en nu Jakarta geheten) een vrijgemaakte kerk gesticht. Padding hoopte destijds die geschiedenis vast te leggen, maar daar is het niet van gekomen, ook niet door anderen. In het licht van de aandacht voor de Indonesische oorlog in de geschiedschrijving openen zich daartoe nu wellicht nieuwe mogelijkheden. Tot de sprekers horen onder meer de historici Jan Bank, bekend van zijn proefschrift *Katholieken en de Indonesische revolutie* (1983), Gert Oostindie, auteur van *Soldaat in Indonesië, 1945-1950* (2015), en een aantal jonge onderzoekers van de toenmalige houding van de kerken. U wordt te zijner tijd uitgenodigd via de geëigende kanalen.

Uw emailadres

Graag ontvangen wij uw emailadres. Daarmee beperkt het ADC niet alleen porto- en drukkosten, maar sparen we samen met milieu. Bovendien kunnen we u dan nog sneller informeren over de activiteiten van het ADC. Mailt u daarom uw mailadres naar: archivaris@adckampen.nl. Bij voorbaat dank!

Vakantiedata

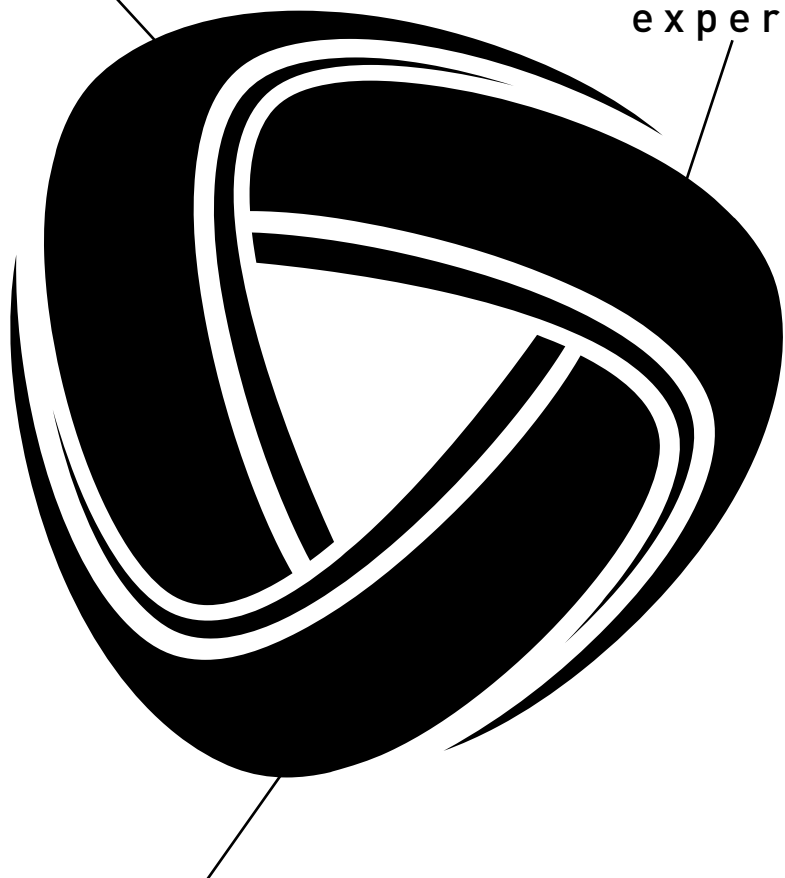
Het ADC is in verband met de zomervakantie gesloten van maandag 18 juli tot en met vrijdag 5 augustus. Vanaf maandag 8 augustus zijn wij weer geopend.

Nieuwe aanwinsten

- Archief PS Holland-Noord
- Archief ds. J. Groen
- Archief ds. A. Kooij
- Archief studentencorps Fides Quadrat Intellectum (aanvulling)
- Archief Commissie IRK Dordrecht

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN